

Asia: VN/5137/2022-OM-229

## **Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö**

### **1 luku. Yleiset säännökset**

#### **1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

### **2 luku. Varautumisvelvollisuus**

#### **Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:**

6 §:n Yleinen varautumisvelvollisuus mukaan varautumisvelvollisen on varmistettava lakiin perustuvien tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa olosuhteissa sekä varmistettava velvoitteiden asianmukainen toteutuminen myös hankkiessaan lakiin perustuvien tehtäviensä hoitamista tukevia palveluita yksityisiltä yhteisöiltä.

Elintarvikehuollon varmistamiseksi valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden tulee turvata vastuullaan olevien ruokapalvelujen jatkuvuus vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Ruokapalvelupoolin tekemän selvityksen (2025) perusteella julkisista ruokapalveluista järjestämisvastuussa olevan kunnan, hyvinvointialueen ja ruokapalveluita tuottavan ruokapalveluyksikön tai -yrityksen välisissä häiriötilanteiden aikaisissa vastuissa on kuitenkin epäselvyyttä. Vain kolmasosa selvitykseen vastanneista ruokapalvelutoimijoista ilmoitti, että vastuunjako häiriötilanteiden varalle tilaajan ja tuottajan välillä on selkeästi sovittu. Tehtävien häiriötön hoitaminen edellyttää, että toimijat tunnistavat ennakolta häiriötilanteiden aikaiset vastuut, kuten esimerkiksi vastuukysymykset siirretyn väestön ruokahuollon järjestämisestä.

#### **Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:**

-

#### **Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

### **3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen**

**Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:**

-

**Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:**

-

**Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:**

Mietinnössä on kuvattu, että päätös poikkeusolojen toteamisesta edellyttää aineellisten perusteiden täyttymisen lisäksi sitä, että voidaan osoittaa tarkkaan määritelty välttämätön tarve lisätoimivaltuuksille. Yritysten kannalta on tärkeää, että lisätoimivaltuuksista tehdään arvio ja päätöksessä todetaan riittävän tarkasti, mitä lisätoimivaltuuksia tarvitaan. Mietinnön sivulla 226 on tärkeä linjaus: "Käyttöönottoasetuksella ei tulisi ottaa käyttöön sellaisia lisätoimivaltuuksia, joita ei poikkeusolojen hallinnan kannalta katsota välttämättömiksi ja oikeussuhtaisiksi."

**Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:**

-

## 4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

**4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

## 5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

**5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

Lakiesityksen 31 §:n periaate siitä, että elinkeinonharjoittajalle voidaan asettaa vain sellaisia velvoitteita, joita se pystyy kohtuudella noudattamaan, on tärkeä. Käytännössä voi syntyä tilanteita, joissa poikkeusoloissa tarvitaan parempaa kapasiteettia kuin normaalioloissa. Yrityksiltä ei voi edellyttää poikkeusolojen aikana sellaisen kapasiteetin rakentamista, jolla ei ole kysyntää normaalioloissa.

## 6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

**6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

## 7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

**7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

## 8 luku. Työvelvollisuus

**8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

## 9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

### 9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

59 §:n Palvelujen suorittamisvelvollisuus säädetään velvollisuudesta suorittaa Puolustusvoimille tai Rajavartiolaitokselle muun muassa muonituspalveluita.

Julkisilla ruokapalveluilla on merkittävä rooli väestön ravitsemuksen ja hyvinvoinnin turvaamisessa.

Ruokapalveluissa valmistetaan vuosittain noin 749 miljoonaa ruoka-annosta, josta 358 miljoonaa annosta julkisissa ruokapalveluissa (Taloustutkimus, 2020). Yhteiskunnan turvallisuusstrategian (VN, 2025) mukaan elintarvikehuollon varmistamiseksi valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden tulee turvata vastuullaan olevien ruokapalvelujen jatkuvuus vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Julkisten ruokapalvelujen järjestämisvastuu kuuluu valtiolle, kunnille ja hyvinvointialueille. Aiemmin kunnat vastasivat kaikista lakisääteisesti sen tehtäviin liittyvistä ruokapalveluista ja niihin liittyvästä varautumisesta. Hyvinvointialueuudistuksen myötä kuntien vastuulle jäivät varhaiskasvatuksen ja koulutuksen ruokapalveluiden järjestäminen, kun sosiaali- ja terveystoimeen kuuluvat ateriat (hoiva- ja hoitolaitokset, asumispalvelut, kotiin tuotavat ateriat) siirtyivät hyvinvointialueiden vastuulle.

Kuntien ja hyvinvointialueiden vastuulla olevat ruokapalvelut voidaan järjestää monella tapaa. Ruokapalveluiden tuottamisesta voi vastata kunnan tai hyvinvointialueen oma ruokapalveluyksikkö tai ne voidaan ulkoistaa julkisomisteisille sidosyksiköyhtiöille tai yksityisille ruokapalvelualan yrityksille. Käytännössä saman kunnan alueella voi toimia erikseen kunnan ja hyvinvointialueen omien sopimusten perusteella valitut ruokapalveluntuottajat.

Julkisten ruokapalveluiden järjestäminen perustuu lainsäädäntöön. Julkisten palveluiden asiakkaiden oikeudesta maksuttomaan tai yhteiskunnan tukemaan ateriaan on säädetty muun muassa seuraavissa laissa: Perusopetuslaki 628/1998, Varhaiskasvatuslaki 540/2018, Lukiolaki 714/2018, Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, Asevelvollisuuslaki 1438/2007, Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, Vankeuslaki 767/2005, Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta 841/2006. Lisäksi Pelastuslaissa (379/2011) ja voimassa olevassa Valmiuslaissa (1552/2011) on säädetty väestön muonituksen järjestämisestä sekä velvollisuudesta tuottaa palveluita puolustusvoimille, mukaan lukien muonitus, sotilaallisen puolustusvalmiuden kohottamiseksi.

Huoltovarmuuden tavoitepäättöksen (568/2024) huoltovarmuuden kannalta tärkeimpiä ruokapalvelutoimijoita ovat koulujen ja varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköiden ruokapalvelut ja muut kriittiseksi luokiteltavat ruokapalvelut.

Sotilaallisen puolustusvalmiuden tai rajaturvallisuuden turvaaminen voivat aiheuttaa ruokapalveluille ja ravitsemisliikkeille sopeuttamistarvetta toimintaan ja esimerkiksi tarpeen tuotantokapasiteetin äkilliseen nostamiseen. On huomioitava, että ruokapalveluiden saatavuus tulee näissäkin tilanteissa varmistaa peruspalveluiden piirissä oleville asiakasryhmille (esimerkiksi varhaiskasvatus, hoivalaitokset).

Ruokapalvelutoimintaan kohdistuvat muutokset edellyttävät ruokapalvelutoimijoilta riittävää varautumista, jolla voidaan varmistaa esimerkiksi raaka-aineiden, logistiikan ja henkilöstön saatavuus häiriötilanteissa. Myös elintarvikkeiden tuontiin voi poikkeusoloissa kohdistua häiriöitä,

jotka voivat vaikuttaa merkittävästi raaka-aineiden saatavuuteen ja elintarvikehuollon kokonaisuuteen.

Ruokapalvelutuotannon ja ruokapalveluiden saatavuuden varmistaminen poikkeusoloissa edellyttää riittävää varautumista. Varautumisen tason parantamiseksi ja yhdenmukaistamiseksi on keskeistä tunnistaa järjestämisvastuussa olevien toimijoiden ja palveluntuottajien väliset vastuut. Varautuminen aiheuttaa palvelun tilaajille ja tuottajille hankinta- ja varastointikustannuksia, huomioiden myös niiden suunnitteluun ja toteutukseen käytettävä henkilötöyöaika.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaan elintarvike- ja päivittäistavara- ja elintarvikehuollon turvaamisesta vastaavat maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ulkoministeriö ja valtiovarainministeriö. Hyvinvointialueiden ja kuntien järjestämisvastuulla olevien ruokapalveluiden toteuttamista on tarvetta koordinoita siten, että julkisten ruokapalveluiden piirissä olevien asiakasryhmien tarpeet huomioidaan samalla, kun huolehditaan sotilaallisen puolustusvalmiuden tai rajaturvallisuuden kohottamiseksi edellyttämien muonituspalveluiden järjestämisestä. Lisäksi poikkeusoloissa on keskeistä turvata huoltovarmuuskriittisten toimijoiden toimintaedellytykset, kuten esimerkiksi raaka-aineiden saatavuus sekä elintarvikkeiden ja ruoan jakeluun liittyvät logistiset järjestelyt.

## 10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

### 10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

## 11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

### 11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

79 §:ssä Siirtyneen väestön huollossa tarvittavien palvelujen suorittamisvelvollisuus säädetään ruokahuollon palveluiden tuottamisesta hyvinvointialueelle ja 81 §:ssä muun muassa muonituspalveluiden tuottamisesta Rajavartiolaitokselle. Hyvinvointialueelle ja Rajavartiolaitokselle tuotettavien ruokahuolto- ja muonituspalveluiden suorittamiseen soveltuvat samat huomiot, jotka lausunnonantaja on kirjannut 9. luvussa olevan sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaamiseksi järjestettävistä muonituspalveluista.

## 12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

### 12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

87 §:n Väestön maksukyvyyn ja toimeentulon turvaaminen poikkeusolojen erityistuellä säädetään hyvinvointialueiden tehtävästä huolehtia väestön välttämättömästä toimeentulosta, joka voi hyvinvointialueiden puolesta olla esimerkiksi ruuan jakelua.

Ruoan tai hyödykkeiden jakelun käytännön toteuttamisessa oleellista on, jaetaanko väestölle päivittäistavara- ja elintarvikkeita vai voiko hyvinvointialue edellyttää julkisia ruokapalveluita tuottavia toimijoita toteuttamaan väestön muonitusta.

## 13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

### 13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

90 §:ssä Kulutushyödykkeiden riittävyyden turvaaminen esitetään myynnin määrän ja määrällisen kuluttajille tai kuluttajaryhmille kohdistuvan ostokiintiön käyttöönottoa.

Yhteiskunnallinen tilanne perheiden ravinnon omavaraisuuden ja julkisten aterioiden osalta poikkeaa olennaisesti tilanteesta, jolloin elintarvikesäännöstelyä edellisen kerran toteutettiin 1930–1950-luvuilla. Ruokapalveluilla on nykyisin merkittävä rooli eri väestöryhmien ravitsemuksen turvaamisessa. Julkisissa palveluissa tarjotaan vuosittain noin 350 miljoonaa ruoka-annosta, joka on noin miljoona aterialla päivässä. Sen vuoksi julkisten aterioiden osuus ravitsemuksesta on hyvä huomioida myynnin määrän tai kuluttajaryhmille kohdistuvan ostokiintiön määrittelyssä sekä turvata samalla julkisille ruokapalveluille riittävät ostokiintiöt aterioiden valmistamiseksi. Esimerkiksi varhaiskasvatuksessa on tarjottava lapselle ravitsemustarpeet täyttävä terveellinen ja tarpeellinen ravinto, joka kokopäivähoidossa tarkoittaa aamiaista, lounasta ja väliateriaa. Kouluissa tarjottava täysipainoinen kouluateria kattaa noin kolmanneksen oppilaan koko päivän energiantarpeesta. Sotepalveluihin sisältyvien aterioiden määrä ja laatu riippuvat palvelun luonteesta, kuten ravitsemushoito sairaaloissa tai ikäihmisille kotiin tuotavat ateriapalvelut.

## 14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

### 14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

95 §:n Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaan kohdistuvat toimenpiteet mukaan väestön sosiaali- ja terveydenhuollon turvaamiseksi tai sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaamiseksi sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö voi päätöksellään velvoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestäjän tai tuottajan sijoittamaan hoidon tai huolenpidon tarpeessa olevia henkilöitä toimintayksikköonsä. Sosiaali- ja terveyspalvelujen siirroissa on keskeistä huolehtia myös tukipalveluista, kuten ruokapalvelujen saatavuudesta erityisesti hoivalaitoksissa oleville kriittisille asiakasryhmille.

101 § Opetustoiminnan ja kasvatuksen järjestämistä koskevissa muutoksissa opiskelu ja opetus voidaan siirtää toteutettavaksi etäopiskeluna. Koronapandemian aikana etäopetuksessa olevien oppilaiden kouluruokailun järjestäminen aiheutti ruokapalveluiden toimintaan merkittävän häiriötilanteen. Kouluruokailun toteuttamistavat vaihtelivat kuntakohtaisesti ja toiminta käynnistyi vaihteittain eri kunnissa. Keskeisiä haasteita olivat Perusopetuslain kirjaus ja tulkinta siitä, onko etäopetuksessa olevilla oppilailla oikeus maksuttomaan täysipainoiseen ateriaan, lisäksi muun muassa ruokapalveluiden rajallinen kyky tuottaa annoksia tavanomaisesta poikkeavalla tavalla noutoruokana, ruoan pakkaaminen ja pakkaustarvikkeiden saatavuus, keittiöiden jäähdytyskapasiteetti, raaka- aineiden saatavuus ja logistiikka. Etäoppilaiden kouluruokailun toteutustapoina olivat valmiin kylmän tai lämpimän ruoan, elintarvikkeiden tai valmisruokien jakelu tai rahallinen korvaus. Tulevaisuudessa etäopetukseen siirryttäessä tulisi opetuksenjärjestäjillä olla samanaikaisesti käytössä kansallisesti yhdenmukaiset ohjeet kouluruokailun toteuttamistavoista.

## 15 luku. Asumisen järjestäminen

### 15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

## 16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltö) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

## 17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

## 18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

## 19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

## 20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

## III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

#### **Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:**

-

### **21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset**

#### **21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

### **22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset**

#### **22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

153 §:n Siirtyneen väestön palvelujen järjestäminen mukaan hyvinvointialue, jonka alueelle on siirtynyt väestöä, on velvollinen järjestämään siirtyneelle väestölle sen tarvitseman ruokahuollon palvelut. Lisäksi hyvinvointialueen alueella sijaitsevilla kunnilla on velvollisuus osoittaa hyvinvointialueen käyttöön tehtävän hoitamiseksi ruokahuollon palveluja. Hyvinvointialueen on myös tarvittaessa perustettava evakuointikeskus tai evakuointikeskuksia. Esityksen perusteluissa todetaan, etteivät sosiaalihuoltolain sääntely ja hyvinvointialueen toimintakyky ja voimavarat riitä sellaisen väestömäärän majoittamiseen ja ruokahuollon järjestämiseen, joista poikkeusoloissa voisi olla kyse. Säännös velvoittaa kuntia yhteistyössä palveluntuottajiensa ja vapaaehtoisten kanssa huolehtimaan evakuoidun väestön tarvitsemasta ruokahuollosta. Lisäksi todetaan, että kunnan ja hyvinvointialueen on 69 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen perusteella järjestettävä niiden järjestämisvastuulle laissa säädetyt palvelut siirtyneille henkilöille samoin perustein kuin kunnan ja hyvinvointialueen asukkaille.

Pykälässä kuvattu vastuunjako jää osittain epäselväksi. Käytännön tilanteiden sujuva hoitaminen edellyttää, että alueellisesti on sovittava vastuunjaosta ja eri osapuolten tehtävistä poikkeusoloissa. Normaaliolojen ruokahuollossa on suuria eroja. Osa toimijoista tekee ateriat itse ja osa tilaa ne palveluntarjoajilta. Monella kunnalla ei ole riittävää resursseja huolehtia poikkeusolojen palveluista normaaliens tehtäviensä lisäksi. On suunniteltava etukäteen, miten poikkeusoloissa tarvittavat lisäpalvelut tuotetaan.

Siirtyneen väestön ruokahuolto- ja muonituspalveluiden suorittamiseen soveltuvat samat huomiot, jotka lausunnonantaja on kirjannut 9. luvussa olevan sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaamiseksi järjestettävistä muonituspalveluista. Ruokahuollon järjestämisessä on keskeistä tunnistaa julkisista ruokapalveluista järjestämisvastuussa olevien toimijoiden ja ruokapalveluiden tuottajien väliset vastuut ja palvelusopimukset.

Kunnan alueelle asettuvien henkilöiden siirtyessä julkisten palveluiden piiriin, on keskeistä huomioida tukipalvelujen, kuten ruokapalvelut, saatavuus ja riittävyys asiakasmäärien noustessa kunnan tai hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevissa palveluissa, kuten varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja sosiaali- ja terveystoimen asiakkaiden palveluissa (hoiva- ja hoitolaitokset, palveluasumisen yksiköt, kotiin tuotavat ateriat).

### **23 luku. Korvaukset**

## **23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

## **24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset**

### **Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

## **25 luku. Muutoksenhaku**

### **25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:**

-

## **HE-luonnoksen yleisperustelut**

### **Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:**

-

### **Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:**

-

### **Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:**

-

## **Työryhmän mietintö**

### **Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:**

Valmiuslain terminologian, soveltamisalan ja sääntelyn selkeyttäminen on kannatettava hanke. Matkailu- ja ravintola-ala oli korona-aikana toimiala, johon kohdistui pitkäaikaisia ja toimintaa erittäin paljon haittaavia rajoituksia. Toimialan näkökulmasta poikkeusolojen päätöksentekoon liittyvät toimivaltuudet olivat epäselviä ja koordinaatio riittämätöntä, mikä johti osittain sekavaan ja jopa ristiriitaiseen päätöksentekoon.

Poikkeusoloihin liittyvien toimivaltuuksien on oltava selkeitä ja erityisesti valtakunnallista koordinaatiota on parannettava. Elinkeinoelämä on sitoutettava etukäteen poikkeusolojen toimintaan jakamalla yrityksille riittävä tilannekuva ja järjestämällä harjoituksia, joihin yritykset voivat osallistua. Huoltovarmuuskeskuksen yhteydessä tapahtuvaan toimivaksi havaittuun vapaaehtoiseen varautumiseen liittyvää eri poolien työtä on jatkettava ja tuettava. Varautumisvelvollisten on laadittava suunnitelmat, joissa on suunniteltava myös viestintää ja mainittava yhteistyötahot, jotka vastaavat poikkeusolojen aikaisesta toiminnasta. Esimerkiksi väestönsiirtojen yhteydessä ruokahuollosta vastaavien toimijoiden on tiedettävä, kuka vastaa päätöksenteosta ja miten toiminta saadaan käynnistettyä viivytyksittä.

**Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:**

-

Aittoniemi Veli-Matti  
Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry